

**ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО;
ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО**

УДК 342.95

СМЕЦЬ Л.О.

АКТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті досліджена сутність, особливості та вимоги щодо актів державного управління у сфері забезпечення екологічної безпеки держави. Проведено класифікацію цих актів в залежності від форми, змісту, часу, видавників та спрямованості.

Ключові слова: екологічна безпека, акт державного управління, постанова, розпорядження, наказ.

В статье исследована сущность, особенности и требования к актам государственного управления в сфере обеспечения экологической безопасности государства. Проведена классификация этих актов в зависимости от формы, содержания, времени, издателей и направленности.

Ключевые слова: экологическая безопасность, акт государственного управления, постановление, распоряжение, приказ.

The essence, features and requirements to acts of state administration in the sphere of ensuring environmental safety of the state are investigated in the article. Classification of these acts is carried out depending on the form, content, time, publishers and direction.

Key words: ecological safety, state management act, ordinance, order.

Вступ. Здійснення управлінської діяльності в будь-якій сфері суспільного життя вимагає прийняття великої кількості рішень, що мають бути втілені у відповідні форми. Як відомо, у науковій літературі автори виділяють правові та неправові форми управління. Серед перших форм називаються, зокрема, видання нормативних актів управління, видання індивідуальних актів управління, укладення адміністративних договорів, здійснення юридично значущих дій [1, с. 278; 2, с. 164; 3].

Отже, видання актів управління є найважливішою правовою формою управління. В той же час ми маємо відмітити, що сфера забезпечення екологічної безпеки вимагає окремого дослідження особливостей управлінських актів, які регулюють суспільні відносини щодо охорони навколишнього природного середовища, природокористування, екологічної безпеки, визначення їх видів, базових вимог та ін.

Питанням аналізу актів державного управління, як форми такої діяльності було присвячено чимало праць фахівців у сфері адміністративного права: Аверянова В.Б., Битяка Ю.П., Стеценка С.Г. [1, с. 279; 2, с. 165], у сфері екологічного права деякою мірою ці питання знайшли відображення в працях Рябець К.А., Шемшученка Ю.С. [4, с. 75; 5, с. 34-36], але комплексних наукових досліджень з даної тематики останнім часом не проводилося.

Постановка завдання. Метою статті є визначення сутності акту управління, як правової категорії, його різновидів, особливостей, а також дослідження видів управлінських актів у сфері екологічної безпеки.

Результати дослідження. В адміністративно-правовій літературі акти державного управління, здебільшого, визначаються як офіційний припис, який заснований на законі, прийнятий суб'єктом управління на будь-якому рівні державної ієрархії в порядку одностороннього волевиявлення і в межах його компетенції з додержанням встановленої процедури та форми, і тягне за собою певні юридичні наслідки [6, с. 139]. Колпаков В.К. у своїх працях зазначає, що акти

державного управління це, насамперед, владні, підзаконні, втілені у встановлену форму волевиявлення суб'єктів державного управління, що безпосередньо впливають на правові норми і відносини з метою їх удосконалення відповідно до державних інтересів [2, с. 213].

Відомий дослідник Бахрах Д.М. визнає акт управління, як важливий засіб практичної реалізації цілей і функцій адміністративної влади, основну форму її виконавчо-розпорядчої діяльності. Він говорить, що акти є рішеннями, які суб'єкти виконавчої влади приймають в процесі повсякденного і безпосереднього керівництва господарською, соціально-культурною, адміністративно-політичною галузями життя країни [7, с. 272]. Старілов Ю.М. дає таке визначення: «Адміністративний акт (правовий акт управління) – правовий акт, який регулює управлінські відносини або що вирішує конкретну управлінську справу (суперечку), що встановлює новий правовий статус суб'єктів права, який має державно-владний характер, що видається суб'єктами публічного управління в односторонньому адміністративному порядку, уповноваженими на те органами і посадовими особами відповідно до встановленої процедури (в рамках управлінського процесу) для досягнення цілей і завдань управління, здійснення управлінських функцій [8, с. 436-437].

На думку Малиновського В.Я., їх можна визначити як владні волевиявлення суб'єктів державного управління (органів виконавчої влади, посадових осіб), які видаються колегіально чи одноособово, спрямовані на встановлення, зміну чи припинення правових норм або зміну сферу їх дії, які здійснюються у встановленому порядку на підставі і на виконання законів та актів вищих органів виконавчої влади з метою практичного здійснення функцій та завдань державного управління і діють у формі документів чи усних велінь, які містять відповідні веління (приписи) [9, с. 524].

Отже, проаналізувавши наступні визначення, а також інші здобутки вчених, ми можемо зробити висновки щодо основних ознак актів управління, до яких можна віднести наступні:

- вони мають владний характер та є обов'язковими для адресатів. Тобто їх видання зумовлено інтересами держави, а недотримання вимог правового акта уможливило застосування до відповідного суб'єкта адміністративного примусу або притягнення його до відповідальності;
- видаються на основі закону і мають відповідати йому, тобто є підзаконними;
- акти видаються в односторонньому порядку без узгодження із другим адресатом, натомість він може перевірити законність та обґрунтованість акту;
- акт управління є підставою для виникнення, зміни або припинення відносин між державою та підлеглим суб'єктом, тобто виступає юридичним фактом. Акти управління встановлюють відповідні моделі поведінки суб'єктів, яким вони адресовані: дозвіл на вчинення відповідних дій, дотримання певного порядку, заборону вчинення окремих дій;
- видаються в межах повноважень державних органів (посадових осіб). Кожний суб'єкт державного управління має право видавати правові акти лише у межах своєї компетенції (прав та обов'язків, визначених у Конституції та законах України);
- визначена форма та процедура введення в дію – залежно від виду правового акта існує певний порядок його прийняття, форми, узгодження, реєстрації, опублікування та набуття ним чинності [2, с. 169-170; 8, с. 438-440; 10, с. 248].

Німецькими вченими відзначаються три суттєві ознаки адміністративного акта: 1) регулювання окремого випадку; даною ознакою адміністративний акт відмежується від норми закону, тобто адміністративний акт є конкретним рішенням, що належить саме до окремого випадку, тоді як закон являє собою абстрактне регулювання; 2) є рішенням, що містить два аспекти: волевиявлення відносно громадян або деякої речі і обґрунтування прав і (або) обов'язків для громадянина або щодо деякої речі; 3) зовнішній вплив адміністративного акту полягає в тому, що він чинить правовий вплив «зовні», ним регулюються правовідносини між державою і громадянами [10, с. 245].

Зазначені ознаки дають змогу зробити відмежування актів управління від інших нормативних актів: законів, судових рішень, цивільно-правових договорів, актів громадських організацій та ін.

Як зазначалося вище, акт управління є підзаконним, оскільки він видається або на виконання закону або у відповідності до нього. Акти управління дуже часто деталізують положення законів. Закони мають більшу юридичну силу, ніж акти управління, при конкуренції норм законів та актів управління – діють норми закону. Крім того, закони приймаються органом законодавчої влади або на референдумі, що є найвищим проявом народовладдя в країні.

Прийняттю закону передують складна процедура. Безумовно, що для актів управління, наприклад Кабінету Міністрів України, вона є теж непростю, натомість, процедура прийняття

більшості актів управління є спрощеною у порівнянні із законодавчою. Викладена вище відмінність дає змогу говорити, що зміна закону є також більш складною, ніж зміна управлінського акту, що дозволяє більш швидко адаптувати його під потреби певних суспільних відносин.

Судові акти (вироки, постанови, рішення) є актами окремої гілки державної влади – судової, натомість акти управління видає виконавча гілка. Судові акти по своїй суті є формою здійснення правосуддя, а акти управління – формою здійснення виконавчої влади. Судові акти завжди є індивідуальними, акти ж управління бувають як індивідуальні, так і нормативні.

Прийняття судового акта, в деяких випадках, може скасовувати або призупиняти дію адміністративного акта. Так, статтею 17 Кодексу адміністративного судочинства України передбачено, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на публічно-правові спори, зокрема спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності [11]. Судовий акт не може бути змінений і переглянутий тим же самим судом (суддею) за своєю ініціативою; акти управління можуть бути скасовані, змінені, переглянуті органом управління або посадовими особами, які їх прийняли.

Від цивільних договорів акти управління відрізняються тим, що останні є результатом владного волевиявлення суб'єкта управління, а цивільно-правові договори є результатом добровільної угоди двох сторін.

Від нормативно-правових актів громадських організацій акти управління відрізняються тим, що ці акти обов'язкові для виконання тільки для членів таких організацій, натомість акти управління можуть розповсюджуються на невизначене коло осіб.

Зважаючи на вищевикладене, можемо виділити наступні види актів управління в сфері забезпечення екологічної безпеки держави:

1. За колом осіб та спрямованістю:

Нормативні акти – встановлюють загальні правила поведінки учасників екологічних правових відносин та відносин у сфері екологічної безпеки. Вони містять адміністративно-правові норми, що розраховані на неодноразове застосування та розповсюджуються на невизначене коло осіб. Такі акти встановлюють загальні для учасників відносин у сфері екологічної безпеки права та обов'язки, а також відповідальність за їх неналежне виконання або реалізацію. Серед них відмітимо акти Кабінету Міністрів України, що встановлюють процедуру проведення відбору цільових проєктів екологічної модернізації підприємств та перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку [12, 13].

Індивідуальні акти – встановлюють правила поведінки в конкретних ситуаціях, пов'язаних із забезпеченням екологічної безпеки, стосуються конкретних осіб, розраховані на однократне застосування. До таких документів найчастіше відносяться акти кадрового характеру про призначення, переведення, звільнення посадових осіб, а також акти, що регулюють дозвільні відносини у сфері екологічної безпеки [14, 15].

Змішаного характеру – в них містяться норми, що розраховані на неодноразове використання, а також вимоги до конкретних посадових осіб щодо вчинення певних управлінських дій. Наприклад, Положення про ведення реєстру екологічних аудиторів та юридичних осіб, що мають право на здійснення екологічного аудиту, містить як загальні норми щодо правил його ведення, так й індивідуальні положення, що покладають на Міністерство екології та природних ресурсів обов'язок ведення реєстру та його оновлення на офіційному веб-сайті [16].

2. За видавниками:

– Акти, що видаються Президентом України.

Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав та свобод людини і громадянина. Президент України на основі та на виконання Конституції і законів України видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України, наприклад «Про додаткові заходи щодо перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему та відродження територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 13.04.2016 р.; «Про території та об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення» від 27.07.2016 р. [17, 18]. Крім того, на виконання екологічного законодавства Президент може видавати Укази про оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації [19].

– Акти Кабінету Міністрів України.

Кабінет Міністрів України забезпечує проведення державної політики у сфері охорони природи, екологічної безпеки та природокористування; забезпечує розробку державних цільових,

міждержавних екологічних програм; встановлює порядок розробки та затвердження екологічних нормативів, лімітів використання природних ресурсів, скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, а також порядок надання дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами та ін.

Кабінет Міністрів України видає обов'язкові для виконання акти – постанови і розпорядження. Акти Кабінету Міністрів України нормативного характеру видаються у формі постанов, акти Кабінету Міністрів України з організаційно-розпорядчих та інших поточних питань видаються у формі розпоряджень. Кабінет Міністрів України, зокрема, затверджує положення про інші органи управління в сфері екологічної безпеки [20]; нормативно визначає порядок включення територій та об'єктів до переліків територій та об'єктів екологічної мережі [21], забезпечує імплементацію Європейського екологічного законодавства у національну правову систему [22].

– Акти центральних органів виконавчої влади.

До центральних органів виконавчої влади відносяться міністерства, служби, агентства інспекції. Акти центральних органів виконавчої влади конкретизують норми законів, указів Президента України, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України. Ключовим центральним органом виконавчої влади, що видає акти управління в сфері забезпечення екологічної безпеки, є Міністерство екології та природних ресурсів України, яке в межах повноважень видає накази, організовує та контролює їх виконання. Як приклади таких актів виділимо, зокрема, Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля від 27.02.2002 р., Методику розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів від 13.10.2015 р. [23, 24]. Серед актів інспекцій, служб та агентств назвемо Інструкцію з організації оформлення посвідчень громадських інспекторів з охорони довкілля від 08.11.2012 р., Інструкцію з оформлення органами Державного комітету лісового господарства України матеріалів про адміністративні правопорушення від 31.08.2010 р. [25, 26].

Акти місцевих органів виконавчої влади. До таких органів чинне законодавство відносить місцеві державні адміністрації (обласні та районні). Голова місцевої державної адміністрації в межах своїх повноважень видає розпорядження, а керівники структурних підрозділів – накази. Як приклади відповідних розпоряджень голів місцевих державних адміністрацій виділимо наступні:

– Про затвердження Положення про регіональну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій Харківської області від 09.12.2015 р.;

– Про додаткові заходи щодо збереження та розвитку природно-заповідної справи та екологічної мережі в Волинській області від 19.12.2016;

– Про Програму охорони навколишнього природного середовища Закарпатської області на 2016-2018 роки від 27.11.2015 р. [27-29].

3. *За назвою (формою):*

– Постанови – акти управління, як правило, нормативного характеру, які приймаються Кабінетом Міністрів України;

– Розпорядження – це, як правило, індивідуальні акти управління, які приймаються одноособово на всіх рівнях управлінської ієрархії держави. Юридична сила розпоряджень залежить від характеру питання, що вирішується, та правового становища конкретного носія розпорядження.

– Накази – це акти управління, видані в процесі здійснення єдиноначальності відповідними посадовими особами органів виконавчої влади. Наказ є найбільш категоричною регламентуючою формою передання рішення. Накази, залежно від характеру питань, що ними регулюються, можуть бути як нормативними, так й індивідуальними;

– Інструкції – акти управління, що визначають порядок здійснення певних дій, робіт. Вони видаються і діють у зв'язку з виданням закону або акта управління, що потребують встановлення порядку їх виконання. Інструкції видають міністри та керівники багатьох єдиноначальних органів управління. Постанови, розпорядження, накази можуть бути нормативними та індивідуальними. Інструкції завжди є нормативними [6, с. 142-144].

На нашу думку, ця класифікація є дещо недосконалою. Аналіз законів України «Про Кабінет міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про місцеві державні адміністрації», змісту положень «Про міністерство екології та природних ресурсів України», «Про державну екологічну інспекцію» та ін., дає змогу зробити висновки, що:

– Кабінет Міністрів України видає обов'язкові для виконання акти – постанови і розпорядження. Акти Кабінету Міністрів України нормативного характеру видаються у формі постанов Кабінету Міністрів України. Акти Кабінету Міністрів України з організаційно-розпорядчих та інших поточних питань видаються у формі розпоряджень Кабінету Міністрів України;

- Міністерство у межах своїх повноважень видає накази, які підписує міністр;
- Центральний орган виконавчої влади у межах своїх повноважень видає накази організаційно-розпорядчого характеру, організовує та контролює їх виконання;
- Голова місцевої державної адміністрації в межах своїх повноважень видає розпорядження, а керівники структурних підрозділів – накази;
- Міністерство екології та природних ресурсів України видає накази, організовує та контролює їх виконання.

Отже, як бачимо, інструкції не є актом управління, що виділяється чинним законодавством. Окремими за формою управлінськими актами є постанови, розпорядження, накази.

В той же час, інструкції, які визначають порядок (процедуру) здійснення певних дій, робіт, затверджуються відповідними постановами та наказами. Окрім того, постановами та наказами в сфері забезпечення екологічної безпеки затверджуються переліки, критерії, нормативи.

Згідно із визначеннями тлумачних словників, перелік – це множина (постійна або тимчасова) пов'язаних об'єктів, упорядкованих деяким логічним способом. Критерій виступає підставою для оцінки, визначення або класифікації чогось. Нормативом є показники певних норм, правила, згідно з якими здійснюється або виконується що-небудь.

До таких актів, перш за все, можна віднести: Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами, що підлягає ліцензуванню, та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Міністерством екології та природних ресурсів» від 31.05.2017 р. № 384; Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Переліку забруднюючих речовин для визначення хімічного стану масивів поверхневих і підземних вод та екологічного потенціалу штучного або істотно зміненого масиву поверхневих вод» від 06.02.2017 р. № 45; Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Технологічних нормативів допустимих викидів забруднюючих речовин із устаткування (установки) для випалювання та агломерації металеві руди (включаючи сульфідну руду)» від 21.12.2012 р. № 671.

Отже, за формою, у сфері забезпечення екологічної безпеки, ми можемо виділити постанови, розпорядження та накази, натомість за внутрішнім змістом – інструкції, переліки, критерії та нормативи.

4. За просторовими межами дії:

- національні, що розповсюджуються на всю територію України, наприклад постанови Кабінету Міністрів України;
- локальні, що розповсюджуються на певну територію, наприклад розпорядження голів місцевих державних адміністрацій.

5. За дією в часі:

- строкові, наприклад Укази Президента про оголошення певних територій зонами надзвичайної екологічної ситуації;
- безстрокові – нормативні акти без вказівки на термін їх дії.

Висновки. Проведений аналіз сутності та видів актів управління у сфері забезпечення екологічної безпеки дозволяє нам зробити наступні висновки:

1. Акт державного управління у сфері екологічної безпеки – це адміністративно-правова форма державного управління, яка представляє собою правовий акт, виданий на підставі чинного законодавства, уповноваженими суб'єктами державного управління в порядку одностороннього волевиявлення, в межах їх компетенції з дотриманням відповідної форми, строків, процедури з метою формування та реалізації державної політики щодо забезпечення такого стану навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей, а також забезпечення та охорони інших екологічних прав людини і громадянина.

2. До основних ознак актів державного управління в сфері забезпечення екологічної безпеки слід віднести: владний характер; під законність; видання в односторонньому порядку; вони є підставою для виникнення, зміни або припинення правових відносин; видання в межах компетенції; затверджена форма; процедура підготовки, видання та оприлюднення.

3. Вимоги, що пред'являються до актів державного управління в сфері екологічної безпеки:

а) законність. Вони не можуть суперечити Конституції та законам України, зокрема статтям 16, 21, 41 Основного закону держави, закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», положенням Водного, Лісового кодексів, кодексу України «Про надра», зако-

ну України «Про відходи». Правовий акт має прийматись органом виконавчої влади (посадовою особою) у межах власної компетенції, яка визначається законом України «Про центральні органи виконавчої влади». Відмітимо, що за загальними правилами, акти управління в сфері екологічної безпеки мають так звану «презумпцію законності», тобто він вважається законним, якщо у встановленому порядку не буде доведено інше;

б) доцільність. В основі такої вимоги лежить суспільний інтерес в сфері екологічної безпеки, зокрема забезпечення належного стану навколишнього природного середовища;

в) відповідність установленій процедурі підготовки, прийняття та оприлюднення. В Кабінеті Міністрів України, наприклад, такий порядок затверджений розділом 4 «Підготовка проектів актів Кабінету Міністрів» Регламенту Кабінету Міністрів України, в Міністерстві екології та природних ресурсів України, відповідно, регламентом міністерства (розділ IV «Нормотворча діяльність»);

г) необхідність проходження державної реєстрації у Міністерстві юстиції. Відповідно наказу Міністерства юстиції України від 12.04.2005 р. державна реєстрація нормативно-правового акту в сфері екологічної безпеки полягає у проведенні правової експертизи на відповідність його Конституції та законодавству України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколам до неї, міжнародним договорам України в сфері охорони навколишнього природного середовища, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та *acquis communautaire*, антикорупційної експертизи, а також з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, прийняті рішення про державну реєстрацію цього акта, присвоєнні йому реєстраційного номера та занесенні до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів.

4. Акти державного управління в сфері екологічної безпеки вирізняються за колом осіб та спрямованістю (нормативні, індивідуальні, змішані); за видавниками (видаються Президентом України, Кабінетом Міністрів України, центральними та місцевими органами виконавчої влади); за формою (укази, постанови, розпорядження накази); за внутрішнім змістом (інструкції, переліки, критерії та нормативи); за просторовими межами дії (локальні, національні); за дією в часі (строкові, безстрокові)

Перспективними напрямками подальших досліджень ми вважаємо визначення особливості інформаційного забезпечення екологічної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України. Академічний курс : [підручник] : у 2 т. / редкол.: В.Б. Авер'янов (голова). – Київ : Юрид. думка, 2004. – Т.1: Загальна частина. – 584 с.
2. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : [навчальний посібник] / С.Г. Стеценко. – К.: Атіка, 2007. – 624 с.
3. Правознавство: [підручник] / за заг. ред. В.Ф. Опришка, Ф.П. Шульженка. – К. : КНЕУ, 2003. 767 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buklib.net/books/23163>
4. Рябець К.А. Екологічне право України: [навчальний посібник] / К.А. Рябець. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 438 с.
5. Екологічне право України. Академічний курс: [підручник] / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка». – 2005. – 848 с.
6. Адміністративне право: [підручник] / [Ю.П. Битяк (кер.авт.кол.), В.М. Гаращук, В.В. Богущкий та ін.]; за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – Х. : Право, 2010. – 624 с.
7. Бахрах Д.Н. Административное право России: [учебник] / Д.Н. Бахрах, С.Д. Хазанов, А.В. Демин – М. : Норма-Инфра, 2002. – 623 с.
8. Административное право : [учебник] / Б.В. Россинский, Ю.Н. Стариков. – 4-е изд., пересмотр. доп. – М. : Норма, 2009. – 927 с.
9. Малиновський В.Я. Державне управління: [навчальний посібник] / В.Я. Малиновський. – Луцьк : «Вежа» Вол. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. 2000. – 558 с.
10. Стариков Ю.Н. Курс общего административного права: в 3 т. М. : Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА М), 2002. – Т.II: Государственная служба. Управление. Правовые акты управления. Административная юстиция. – 600 с.
11. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
12. Питання проведення відбору цільових проектів екологічної модернізації підприємств: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2013 р. № 756 // База даних «ЗаконодавствоУ-

країни» / Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/756-2013-п>

13. Про затвердження переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.08.2013 р. № 808 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/808-2013-%D0%BF>

14. Про призначення Дмитренка Г.В. державним секретарем Міністерства екології та природних ресурсів України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.01.2017 р. № 25-р // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/25-2017-%D1%80>

15. Про видачу ліцензій: Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 20.06.2017 № 224 / Офіційний сайт Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://menr.gov.ua/files/docs/activity-license/nakazy/nakaz_224.pdf

16. Про затвердження Положення проведення реєстру екологічних аудиторів та юридичних осіб, що мають право на здійснення екологічного аудиту: Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 27.03.2007 р. № 121 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0338-07>

17. Про додаткові заходи щодо перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему та відродження територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Указ Президента України від 13.04.2016 р. № 141/2016 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/141/2016>

18. Про території та об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення: Указ Президента України від 27.07.2016 р. № 312/2016 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/312/2016>

19. Про оголошення окремих районів Закарпатської області зоною надзвичайної екологічної ситуації: Указ Президента України від 09.03.2001 р. № 170/2001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/170/2001>

20. Про затвердження Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.01.2015 р. № 32 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/32-2015-%D0%BF/paran8#n8>

21. Про затвердження Порядку включення територій та об'єктів до переліків територій та об'єктів екологічної мережі: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1196 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1196-2015-%D0%BF>

22. Про схвалення розробленого Міністерством екології та природних ресурсів плану імплементації деяких актів законодавства ЄС: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 р. № 475р // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/475-2015-%D1%80>

23. Про затвердження Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля: Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 27.02.2002 р. № 88 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0276-02>

24. Про внесення змін до Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів: Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 13.10.2015 р. № 367 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1369-15>

25. Про затвердження Інструкції з організації оформлення посвідчень громадських інспекторів з охорони довкілля: Наказ державної екологічної інспекції України від 08.11.2012 р. № 215 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/rada/show/v0215770-12>

26. Про затвердження Інструкції з оформлення органами Державного комітету лісового господарства України матеріалів про адміністративні правопорушення: Наказ Державного комітету лісового господарства України від 31.08.2010 р. № 262 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0863-10>

27. Про затвердження Положення про регіональну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій Харківської області: Розпорядження Голови Харківської обласної державної адміністрації від 09.12.2015 р. № 575 / Офіційний сайт Харківської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kharkivoda.gov.ua/content/documents/783/78288/files/151209-01-11-zagal-575-rozp.pdf>

28. Про додаткові заходи щодо збереження та розвитку природно-заповідної справи та екологічної мережі в області: Розпорядження Голови Волинської обласної державної адміністрації від 19.12.2016 р. № 592 / Офіційний сайт Волинської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://voladm.gov.ua/npa/2016/592.zip>

29. Про Програму охорони навколишнього природного середовища Закарпатської області на 2016-2018 роки: Розпорядження Голови Закарпатської обласної державної адміністрації від 27.11.2015 р. № 437 / Офіційний сайт Закарпатської обласної державної адміністрації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://goo.gl/P3Liq8>